

PRZEDSIĘBIORSTWO, GOSPODARKA I SPOŁECZEŃSTWO

w kręgu zainteresowania ekonomistów

Redakcja naukowa

Ryszard Kamiński

Poznań 2020

Przedsiębiorstwo, gospodarka i społeczeństwo w kręgu zainteresowania ekonomistów
@ Copyright by Polskie Towarzystwo Ekonomiczne Oddział w Poznaniu 2020

Redakcja naukowa
prof. UAM dr hab. Ryszard Kamiński

Recenzent naukowy
prof. UPP dr hab. Barbara Hadryjańska

Redaktor techniczny
Maciej Mikulewicz

Redakcja językowa
Maciej Mikulewicz

Wydawca
Polskie Towarzystwo Ekonomiczne Oddział w Poznaniu
ul. Piątkowska 122/3
60-649 Poznań
www.pte.poznan.pl
info@pte.poznan.pl

ISBN 978-83-958472-0-2

SPIS TREŚCI

Wstęp 5

Część I. Przedsiębiorstwo, gospodarka i społeczeństwo w czasie pandemii COVID-19 ... 11

Marcin Flotyński, Działania NBP na rzecz utrzymania stabilności ekonomicznej w czasie kryzysu wywołanego pandemią koronawirusa w świetle uwarunkowań makroekonomicznych 13

Alicja Mikołajewicz-Woźniak, Blockchain jako narzędzie ograniczania negatywnych skutków kryzysu w świetle doświadczeń zgromadzonych podczas pandemii COVID-19 41

Michał Flieger, W jaki sposób kryzysy wywołane pandemią wpłyną na strategię zarządzania organizacjami? Postulat ultra elastyczności organizacyjnej 59

Michał Flieger, Jacek Pasieczny, Zarządzanie w kryzysie na przykładzie korporacji. Pierwsze doświadczenia funkcjonowania w warunkach pandemii w Polsce 69

Adam Baszyński, Crowdlearning – od pruskiego modelu edukacji do nauczania zdalnego dzięki społeczności 81

Część II. Przedsiębiorstwo, gospodarka i społeczeństwo w sieci wzajemnych zależności ... 97

Zdzisław W. Puślecki, Interakcje i współpraca w systemie innowacyjnym na różnych poziomach działalności gospodarczej 99

Ryszard Kamiński, System sprawozdawczości przedsiębiorstw w procesie zmian. Przykład Unii Europejskiej 123

Elżbieta Jantón-Drozdowska, Międzynarodowa konkurencyjność przedsiębiorstwa – istota i determinanty 145

Natalia Pavlikha, Iryna Kytsyuk, Społeczna odpowiedzialność biznesu a zrównoważony rozwój gospodarki Ukrainy na tle doświadczeń międzynarodowych 157

Oksana Polinkevych , Ocena zaawansowania rozwoju przedsiębiorstw na Ukrainie z uwzględnieniem ekonomicznych, ekologicznych i społeczno-psychologicznych aspektów ich funkcjonowania	175
Marcin Flieger , Renta sieciowa jako wyznacznik przewagi kooperacyjnej organizacji ...	187

Część III. Prawno-ekonomiczne i ekologiczne aspekty funkcjonowania przedsiębiorstwa i gospodarki .....

Aneta Suchoń , Spółdzielnie jako podmioty istotne dla społeczeństwa oraz gospodarki – aspekty prawne i ekonomiczne	201
Mieszko Piotr Łukaszewicz , Autorskie koszty uzyskania przychodów jako wsparcie innowacyjności w gospodarce	233
Szymon Piotrowski , Termomodernizacja zasobów mieszkaniowych w Polsce: istota, zakres oraz formy wsparcia	245
Piotr Wachowski , Metodyka identyfikacji i oceny aspektów ekologicznych w przedsiębiorstwie – uwarunkowania i doświadczenia	261
Andrzej Podleśny , Zastosowanie rozmytej metody AHP do konstrukcji portfela inwestycyjnego	279

OCENA ZAAWANSOWANIA ROZWOJU PRZEDSIĘBIORSTW NA UKRAINIE Z UWZGLĘDNIENIEM EKONOMICZNYCH, EKOLOGICZNYCH I SPOŁECZNO-PSYCHOLOGICZNYCH ASPEKTÓW ICH FUNKCJONOWANIA

Oksana Polinkevych

Wschodnioeuropejski Uniwersytet Narodowy im. Łesi Ukrainki, Łuck (Ukraina), Katedra Ekonomii, Bezpieczeństwa i Działalności Innowacyjnej Przedsiębiorstw, e-mail: kravomp@gmail.com.

1. Wstęp

Na Ukrainie od kilku lat notuje się niskie tempo wzrostu gospodarczego. Powoduje to problemy gospodarcze i wpływa na poziom zamożności społeczeństwa. Dotychczasowe reformy gospodarcze nie są wystarczające, szczególnie w kontekście efektów, jakie innym europejskim gospodarkom przynosi proces postępującej globalizacji. Wejście na ścieżkę szybkiego wzrostu gospodarczego w perspektywie średnio- i długookresowej wymaga przejścia do gospodarki bazującej na efektywnym rozwoju przedsiębiorczości i przedsiębiorstw. Rozwój przedsiębiorczości wymaga poszerzenia działań nakierowanych na wspieranie ludzi, którzy wykazali się już przedsiębiorczością, tworząc własną firmę, ale również osób, które nie podjęły jeszcze wysiłku samodzielnego prowadzenia działalności gospodarczej. Przyjęcie strategii, która pozwoli na efektywny rozwój przedsiębiorstw już istniejących i nowotworzonych, uwarunkowane jest dokonaniem diagnozy stanu obecnego. Mając na względzie złożoność uwarunkowań funkcjonowania współczesnych przedsiębiorstw oraz wielość celów, jakie chcą osiągnąć, diagnoza ta powinna być oparata na szerokim spektrum wskaźników uwzględniających zarówno ekonomiczne, ekologiczne i społeczno-psychologiczne aspekty ich funkcjonowania.

Celem niniejszego opracowania jest dokonanie oceny zaawansowania rozwoju sektora przedsiębiorstw ukraińskich, stosując podejście holistyczne, tzn. uwzględniając kryteria ekonomiczne, ekologiczne oraz społeczno-psychologiczne. W pracy podjęto próbę weryfikacji hipotezy, iż ocena rozwoju sektora przedsiębiorstw ukraińskich jedynie przez pryzmat ich osiągnięć ekonomicznych nie daje prawdziwego obrazu ich stanu gospodarczego; w ocenie tej potrzebne jest również uwzględnienie ich wpływu na ekosystem oraz odwołanie się do efektów społeczno-psychologicznych ich działalności. W opracowaniu wykorzystano dane statystyczne publikowane

przez Państwowy Urząd Statystyczny Ukrainy oraz dane pochodzące z międzynarodowych rankingów rozwoju przedsiębiorstw, w tym dotyczących łatwości prowadzenia działalności gospodarczej, innowacyjności, konkurencyjności, infrastruktury, wolności gospodarczej, pokoju, niezadowolenia społecznego, szczęścia, najsilniejszych armii świata. Badaniem objęto szerokie spektrum podmiotów produkcyjnych (małych, średnich i dużych), ale również banki, stowarzyszenia, fundacje i inne organizacje prowadzące działalność gospodarczą. Kontekstem teoretycznym badania jest syntetyczne ukazanie poglądów na temat strategii rozwoju przedsiębiorstw.

2. Strategie rozwoju przedsiębiorstw

Współczesne strategie rozwoju przedsiębiorstw uwzględniają fakt postępującego procesu globalizacji, czego przejawem jest to, że większość przedsiębiorstw, w tym również małe i średnie, przekroczyło granice swoich krajów pochodzenia i prowadzi działalność nie tylko na rynku lokalnym, ale i na arenie międzynarodowej. Potwierdza to typologia strategii rozwoju przedsiębiorstwa zaproponowana przez C.A. Bartlett i S. Ghoshal (Bartlett, Ghoshal 2002), w której jako czynnik decydujący o wyborze strategii wskazuje się wrażliwość rynku lokalnego i globalną integrację. I tak:

1. W warunkach niskiej wrażliwości rynku lokalnego i wysokiej globalnej integracji proponuje się strategię globalną.
2. W warunkach wysokiej wrażliwości rynku lokalnego i wysokiej globalnej integracji proponuje się strategię transnarodową.
3. W warunkach niskiej wrażliwości rynku lokalnego i niskiej globalnej integracji proponuje się strategię międzynarodową.
4. Przy wysokiej wrażliwości rynku lokalnego i niskiej globalnej integracji proponowana jest strategia obejmująca podejście wielonarodowe (patrz rys. 1).

Rysunek 1. Matryca Bartlett-Ghoshal (Bartlett i Ghoshal 2002)

		Lokalna wrażliwość			
Globalna integracja	wysoka	Strategia globalna	Strategia transnarodowa	wysoka	
	niska	Strategia międzynarodowa	Strategia wielonarodowa	niska	
		niska	wysoka		

1. Strategia globalna polega na oferowaniu na rynku globalnym znormalizowanego produktu i maksymalizacji wydajności poprzez obniżenie kosztów produkcji. Jej podstawą teoretyczną jest koncepcja globalnych łańcuchów wartości, która zakłada prowadzenie analizy

możliwych opcji redukcji kosztów i poprzez to wzrost konkurencyjności na rynkach. Jednocześnie decyzje strategiczne podejmowane na poziomie spółki dominującej (centrali) są wdrażane przez spółki od niej zależne (oddziały). W rezultacie powstają wysoce scentralizowane, wydajne, globalne firmy.

2. Strategia wielonarodowa jest przeciwieństwem globalnych rozwiązań; ma na celu dostosowanie się przedsiębiorstwa do potrzeb i wymagań rynków lokalnych w różnych krajach poprzez modyfikację produktów i usług w celu zaspokojenia lokalnych wymagań. W rezultacie struktura organizacyjna przedsiębiorstwa jest zdecentralizowana, ponieważ decyzje dotyczące krajowego rynku podejmowane są na poziomie lokalnym przez samodzielnie funkcjonującą firmę.

3. Strategia transnarodowa łączy cechy dwóch poprzednich strategii, ponieważ budowane są dwa rodzaje rozwiązań wykorzystujących podział łańcucha wartości na rosnący i malejący poziom; uważa się, że poziom rosnący skutkuje zmniejszeniem kosztów, natomiast poziom malejący stosuje się w celu dostosowania produktu do rynków lokalnych.

4. Strategia międzynarodowa zwana również eksportową polega na tym, że przedsiębiorstwo dokonuje bezpośrednich dostaw za granicę, niemniej nie podejmuje dużego wysiłku, aby wejść na rynek międzynarodowy jako niezależny i mocny gracz.

Syntetyczna charakterystyka tych strategii ukazana jest w tabeli 1.

Tabela 1. Charakterystyka strategii rozwoju przedsiębiorstwa

Nazwy strategii	Cel	Tworzenie firmy
Strategia wielonarodowa	Znalezienie dopasowania między potrzebami i wymaganiami rynków lokalnych na całym świecie poprzez intensywną modyfikację produktów i usług	Zwykle zdecentralizowane struktury działające autonomicznie, ale zarządzane przez centralę (przykład: firma Nestle)
Strategia globalna	Zaoferowanie światowemu odbiorcy znormalizowanych produktów i zmaksymalizowanie wydajności, obniżając poprzez to koszty	Firmy wysoce scentralizowane; spółki zależne są zwykle bardzo zależne od głównej centrali; model ten znany jest również jako „ <i>bub-and-speak</i> ” (przykład: firma Pfizer)
Strategia transnarodowa	Maksymalne uwzględnienie lokalnej wrażliwości rynku przy jednoczesnym korzystaniu z globalnej integracji poprzez podział łańcucha wartości na rosnącym i malejącym poziomie	Integracja sieci niezależnych spółek zależnych działających jako centra zysków (przykład: firma Unilever)
Strategia międzynarodowa	Produkty są wytwarzane w kraju pochodzenia z przeznaczeniem na eksport do konsumentów na całym świecie	Jednostki zależne, jeśli takie istnieją, działają jako lokalne kanały dystrybucji, aby dostarczać towary konsumentowi końcowemu (przykład: winiarnie we Francji i we Włoszech)

Źródło: opracowanie własne na podstawie: (Bartlett i Ghoshal 2002, s. 135–213).

Warto dodać, że postępowanie przedsiębiorstw według strategii odwołującej się do dwóch kryteriów: globalnej integracji i wrażliwości rynku lokalnego sprawia, że przedsiębiorstwa, które mają wysoki stopień integracji z rynkami światowymi, powinny osiągać największą redukcję kosztów dzięki uzyskiwaniu korzyści skali. Takie rozumowanie jest echem zasad strategii przywództwa kosztowego, którą przeanalizował i opisał wcześniej M. Porter (Porter 1989, s. 234–255). Stwierdził on, że osiągnięcie obniżki kosztów jest możliwe dzięki ofercie znormalizowanego produktu dla masowych klientów.

3. Podejścia metodologiczne do oceny zaawansowania rozwoju przedsiębiorstw

T.I. Lepeyko i A.M. Balanowych przeprowadzili szczegółową analizę poglądów na temat oceny rozwoju przedsiębiorstw (Lepeyko i Balanowych 2016, s. 137–139). Zidentyfikowali następujące podejścia:

- a. ocena poziomu rozwoju przedsiębiorstwa na podstawie badania jego konkurencyjności (Ivanov 2004), (Oberemczuk 2000), (Samulyak i Feshchur 2008),
- b. ocena poziomu rozwoju przedsiębiorstwa na podstawie badania jego potencjału (Ivanov 2004), (Samulyak i Feshchur 2008), (Maksymenko 2009),
- c. ocena poziomu rozwoju przedsiębiorstwa według fazy jego rozwoju (Ponomarenko 2002),
- d. ocena poziomu rozwoju na podstawie obliczenia wskaźnika zintegrowanego (Sydorenko 2011), (Jefremov 1998), (Plyuta 1989), (Podsolonko 2003),
- e. ocena poziomu rozwoju przedsiębiorstwa na podstawie oceny eksperckiej (Denisov 2007), (Lepa 2016).

Jedyną cechą, która łączy te podejścia, jest zastosowanie zestawu wskaźników wejściowych do oceny i dostępność odpowiedniej skali oceny.

Na rozwój przedsiębiorstw można też spojrzeć w sposób holistyczny – z trzech poziomów: makro (cała gospodarka narodowa), mezo (region) i mikro (pojedyncza firma). W takim ujęciu wśród determinantów zewnętrznych ich rozwoju można wyróżnić bardzo wiele czynników takich jak na przykład:

- stabilność polityczna w kraju,
- polityka społeczna i gospodarcza państwa,
- poziom odpowiedzialności społecznej aktorów życia społeczno-politycznego,
- poziom integracji kraju ze społecznościami międzynarodowymi,
- poziom rozwoju infrastruktury społecznej i produkcyjnej,
- stan finansów publicznych,
- jakość systemu prawnego,
- ilość i jakość kadr pracowniczych,

- poziom kształcenia i szkolenia zawodowego,
- polityka państwa w zakresie innowacji i rozwoju inwestycji,
- stan nauki,
- polityka samorządu terytorialnego w zakresie działań prorozwojowych.

Wśród kluczonych determinantów rozwoju przedsiębiorstw należy wymienić stan środowiska naturalnego i wymogi co do jego ochrony. Cechą współczesności jest bowiem intensyfikacja i globalizacja wpływu człowieka na środowisko. W przeszłości ludzkość doświadczała lokalnych i regionalnych kryzysów środowiskowych. Dziś ludzkości grozi globalny upadek ekologiczny z powodu naruszenia integralnych mechanizmów funkcjonowania biosfery na skalę globalną. W związku z tym nie można dziś oddzielać zagadnień rozwoju gospodarczego od zagadnień ochrony środowiska naturalnego. Degradacja środowiska może bowiem stanowić zasadniczą przeszkodę dla rozwoju gospodarczego.

Metody służące do oceny zaawansowania rozwoju przedsiębiorstw można podzielić na dwie grupy: pierwsza grupa obejmuje metody polegające na obliczeniu zintegrowanego wskaźnika dającego jedną ogólną ocenę (taka ocena nie zapewnia jednak wystarczających możliwości ustalenia priorytetów rozwoju przedsiębiorstwa) oraz druga grupa, która obejmuje metody koncentrujące się na stronie efektywności ekonomicznej przedsiębiorstwa (taka metoda nie pozwala jednak dokonać oceny wszystkich obszarów, w których działa przedsiębiorstwo).

Stąd pojawiła się propozycja, aby oceny zaawansowania rozwoju sektora przedsiębiorstw dokonywać z wykorzystaniem metody, w której oceniane byłyby jednocześnie trzy bloki zagadnień, a mianowicie:

- a. blok ekonomiczny,
- b. blok ekologiczny,
- c. blok społeczno-psychologiczny.

Zagadnienia uwzględniane w ocenie przedsiębiorstwa mieszczące się w bloku ekonomicznym analizowane są z wykorzystaniem następujących wskaźników:

- wartość majątku i kapitałów,
- wolumen sprzedanych produktów i usług,
- koszty produkcji,
- liczba pracowników i koszty wynagrodzeń,
- wielkość sprzedaży produktów innowacyjnych,
- bazujące na powyższych wielkościach wskaźniki efektywności i wskaźniki struktury.

Zagadnienia uwzględniane w ocenie przedsiębiorstwa mieszczące się w bloku ekologicznym dotyczą m.in. odpadów wytwarzanych z działalności gospodarczej i emisji głównych zanieczyszczeń, a podawane są w wielkościach absolutnych i/lub w przeliczeniu na wartość sprzedaży.

Zagadnienia mieszczące się w bloku społeczno-psychologicznym oceniane są m.in. przy użyciu współczynnika proporcjonalności społeczno-psychologicznego standardu życia, który ustala się np. jako stosunek płacy minimalnej do ceny jednostkowej produktów zaspokajających podstawowe potrzeby¹. Wskaźnik ten określa zdolność obywateli do zaspokajania potrzeb i określa poziom zadowolenia z życia.

W celu dokonania oceny zaawansowania rozwoju sektora przedsiębiorstw na Ukrainie dokonano oszacowania szeregu wskaźników odnoszących się do zagadnień zgrupowanych w trzech blokach tematycznych (ekonomicznym, ekologicznym oraz społeczno-psychologicznym). Wyliczenia ukazane w tabeli 2 dotyczą lat 2013–2018; objęto nimi następującą liczbę przedsiębiorstw:

- w 2013 r. 1 722 070 (w tym 659 wielkich, 19 210 średnich i 1 702 201 małych),
- w 2014 r. 1 932 161 (w tym 497 wielkich, 16 618 średnich i 1 915 046 małych),
- w 2015 r. 1 974 318 (w tym 423 wielkich, 15 510 średnich i 1 958 385 małych),
- w 2016 r. 1 865 530 (w tym 383 wielkich, 15 113 średnich i 1 850 034 małych),
- w 2017 r. 1 805 059 (w tym 399 wielkich, 15 254 średnich i 1 789 406 małych),
- w 2018 r. 1 839 593 (w tym 446 wielkich, 16 476 średnich i 1 822 671 małych).

Tabela 2. Ocena poziomu zaawansowania rozwoju przedsiębiorstw na Ukrainie w latach 2013–2018

Wskaźnik	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Odchylenie,%
1	2	3	4	5	6	8	$\frac{((8-2)/2)}{x100}$
1. Wielkość sprzedanych produktów (towary, usługi), w tys. UAH	2593267068,2	2885562684,7	3449879636,6	4217825735,2	5328975426,2	6207687571,8	139,38
2. Koszty wynagrodzeń w tys. UAH	425164357	4014600631	432096644,3	477294066,3	620357322,4	790694405,6	85,97
3. Koszty produkcji (towary, usługi) w tys. UAH	1984065523,4	1952582772,1	2446147564,3	2759942954,5	3525187887,7	4262963944,4	114,86
4. Liczba pracowników	9965076	9008271	8331931	8244025	8271338	8661298	-13,08
5. Udział sprzedaży innowacyjnych produktów (towarów, usług) w całkowitej wielkości sprzedaży produktów (towarów, usług) badanych przedsiębiorstw przemysłowych	0,033	0,025	0,014	0,009	0,007	0,008	-75,76
6. Udział kosztów osobowych w całkowitej wielkości sprzedawanych produktów (towary, usługi)	0,1639	1,3913	0,1252	0,1132	0,1164	0,1274	-22,31

¹ W szczególności mogą to być: chleb, makaron, ryż, mięso, wędliny, ser, jajka, masło, cukier, olej słonecznikowy, sól i ziemniaki.

Wskaźnik	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Odchylenie,%
1	2	3	4	5	6	8	$\frac{(8-2)}{2} \times 100$
7. Współczynnik efektywności (wiersz 3: wiersz 1)	0,7651	0,6767	0,7091	0,6544	0,6615	0,6867	-10,24
8. Płaca minimalna za godzinę w UAH	6,88	7,30	8,29	9,59	19,34	22,41	225,73
9. Cena chleba z mąki pszennej pierwszego gatunku w UAH/1 kg	5,09	6,61	10,36	12,23	14,19	17,4	241,85
10. Współczynnik proporcjonalności społeczno-psychologicznego poziomu życia (8:9)	1,3517	1,1044	0,8002	0,7841	1,3629	1,2879	-4,72
11. Ilość wytworzonych odpadów z działalności gospodarczej na jednostkę PKB według stałych cen z 2011 r. dla PPPs kg/1000 \$ (parytet siły nabywczej)	1173,9	1001,4	977,4	904,2	1089,8	1015,7	-13,48
12. Emisje głównych zanieczyszczeń na jednostkę PKB przy stałych cenach z 2011 r. dla PPPs, mld. \$	379,4	354,5	319,5	327,6	335,7	346,9	-8,57
13. Częściowy indeks ekonomiczny (wiersz 5+wiersz 6+wiersz 7)	0,9620	2,0929	0,8483	0,7765	0,7849	0,8221	-14,55
14. Częściowy indeks społeczno-psychologiczny (10)	1,3517	1,1044	0,8002	0,7841	1,3629	1,2879	-4,72
15. Częściowy wskaźnik ekologiczny (12:11)	0,3232	0,3540	0,3269	0,3623	0,3080	0,3415	5,68
16. Indeks całkowity (wiersz 13x0,33+wiersz 14x0,33+wiersz 15x0,33)	0,8702	1,1719	0,6519	0,6346	0,8104	0,8090	-7,03

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Państwowego Urzędu Statystycznego Ukrainy: działalność przedsiębiorstw, nauka, technologia i innowacje, środowisko naturalne, <http://www.ukrstat.gov.ua/>, wielkość płacy minimalnej, <https://services.dtkr.ua/catalogues/indexes/2>.

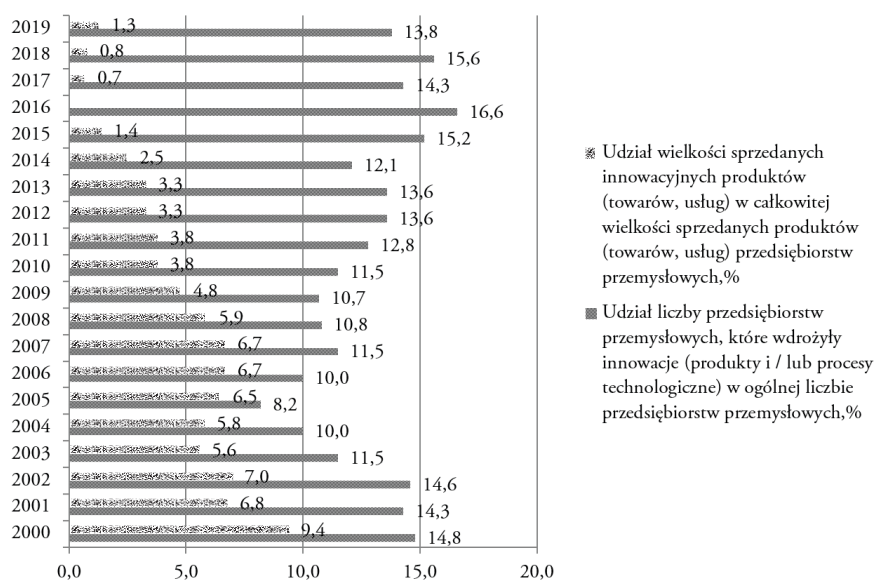
Z danych tabeli 2 wynika, że w badanych latach częściowy wskaźnik ekonomiczny zmniejszył się w 2018 r. w porównaniu z 2013 r. o 14,55%. Z kolei częściowy wskaźnik społeczno-psychologiczny obniżył się w dużo mniejszym stopniu bo o 4,72% w 2018 r. w porównaniu do 2013 r. Wydzźwięk tych zmian można uznać za pozytywny, ponieważ wskazują one na obniżenie poziomu zadowolenia z życia społeczeństwa Ukrainy w wyraźnie mniejszym stopniu niż obniżenie się wskaźnika ekonomicznego kraju. Częściowy wskaźnik ekologiczny wzrósł o 5,68%, co należy ocenić pozytywnie. Niemniej wskaźnik zintegrowany

spadł o 7,03% w 2018 r. w porównaniu z 2003 r. Jest to symptom zachwiania równowagi w rozwoju przedsiębiorstw.

W tym kontekście warto skupić uwagę na czynniku rozwoju przedsiębiorstw, jakim są innowacje. Kwestię tę ukazują dane rysunku 2. Pokazuje on, że na przestrzeni lat 2000–2019 liczba przedsiębiorstw przemysłowych wdrażających innowacje wzrosła. Jednak udział innowacyjnych produktów w całkowitej sprzedaży jest bardzo niski i spadł o 8,1% w 2019 r. w porównaniu z 2000 r. Około 63% przedsiębiorstw, które wprowadziły innowacje, nie sprzedawało innowacyjnych produktów w 2019 r., podczas gdy w 2000 r. było to tylko 9,4%.

Z danych rysunku 2 wynika, że w badanym okresie nastąpił gwałtowny spadek udziału sprzedawanych produktów innowacyjnych w całkowitej wielkości sprzedaży. Jednocześnie w latach 2005–2019 nastąpił wzrost udziału przedsiębiorstw, które wdrożyły innowacje w ogólnej liczbie przedsiębiorstw. Świadczyć to może o relatywnie małej średniej wartości realizowanych projektów innowacyjnych lub tym, że realizacja innowacji nie przyniosła firmom sukcesu ekonomicznego (patrz rys. 2).

Rysunek 2. Udział przedsiębiorstw wdrażających innowacje oraz udział sprzedaży innowacyjnych produktów na Ukrainie w latach 2000–2019

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych Państwowego Urzędu Statystycznego Ukrainy: nauka, technologia i innowacje, środowisko naturalne, <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

Ocena zaawansowania rozwoju sektora przedsiębiorstw na Ukrainie została również przeprowadzona na podstawie danych pochodzących z rankingów międzynarodowych. Podstawowe wskaźniki pochodzące z tych rankingów zostały zamieszczone w tabeli 3.

Tabela 3. Ukraina w rankingach światowych w latach 2014–2019, miejsce

Rok	Ease of Doing Business Index	Global Innovation Index, GII	The Global Competitiveness Index, GCI	Infrastructure, SGP	The Index of Economic Freedom	Global Peace Index, GPI	Bloomberg's Misery Index	World Happiness Report	Human Development Index, HDI	Global Firepower
2014	112	63	76	68	155	141	4	87	81	20
2015	96	64	79	69	162	150	5	111	84	25
2016	83	56	85	75	162	156	6	123	88	30
2017	80	50	81	78	166	154	5	132	90	30
2018	76	43	83	57	150	152	7	138	88	29
2019	71	47	85	57	147	150	9	133	88	27
Odchylenie, +/-	-41	-16	9	-11	-8	9	5	46	7	7

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Global Food Security Index, <https://foodsecurityindex.eiu.com/Downloads>; The heritage foundation <https://ueff.org/uk/indeksy/75-indeks-ekonomiczno-svobody-ukrainy>; Ukraina w rankingach, <https://www.slovoaidlo.ua/2019/11/01/infografika/ekonomika/ukrayina-rejtnhax-yak-zminyuvalysya-pozycyyi-krayiny-2014-2019-rokax>; Human Development Data, <http://hdr.undp.org/en/data>; 2020 Military Strength Ranking https://www.globalfirepower.com/country-military-strength-detail.asp?country_id=ukraine.

Wśród tych rankingów szczególnie ważną rolę odgrywa wskaźnik *Ease of Doing Business Index*, obliczany przez Bank Światowy, jest on bowiem ważnym czynnikiem dla inwestorów przy podejmowaniu decyzji o inwestowaniu w gospodarkę kraju. W latach 2014–2019 w tym rankingu Ukraina spadła o 41 pozycji. Jest to tendencja jednoznacznie negatywna, ponieważ skutkuje ograniczeniem inwestycji na Ukrainie przez inwestorów zagranicznych.

W przypadku globalnego rankingu innowacji² zanotowano podobny trend; Ukraina w tym wykazie straciła 16 pozycji. W tym samym okresie według indeksu infrastruktury Światowego Forum Ekonomicznego (SGP) Ukraina straciła 11 pozycji, a według indeksu wolności gospodarczej 8 pozycji³. Ocena wolności gospodarczej uwzględnia 12 swobód – od prawa własności po wolność finansową. Według globalnego wskaźnika pokoju (GPI) pozycja Ukrainy również obniżyła się; w tym rankingu Ukraina znajduje się wśród ostatnich dziesięciu krajów (w 2014 roku notowana była na 141 miejscu, a 2019 r. na 150 miejscu)⁴.

Globalny ranking konkurencyjności Światowego Forum Ekonomicznego (GCI) uwzględnia 12 wskaźników, w tym stan infrastruktury, rynek pracy, poziom edukacji, stabilność makroekonomiczną i zdolność do innowacji. W tym przypadku Ukraina polepszyła swoją pozycję o 9 miejsc w 2019 r. w stosunku do 2014 r. W rankingu Global Firepower dotyczącym siły armii Ukraina umocniła swoją pozycję o 7 miejsc.

Ranking najbardziej niefortunnych krajów na świecie tj. Indeks niedoli Bloomberga uwzględnia prognozy inflacji i bezrobocia dla 66 krajów. Ukraina jest jednym z dziesięciu najbardziej nieszczęśliwych krajów. Pozytywną tendencją jest przesunięcie Ukrainy z 4 pozycji w 2014 r. na 9 pozycję w 2019 r. Jednak już według oceny szczęścia World Happiness Report Ukraina osłabiła swoją pozycję i przesunęła się z 87 miejsca w 2014 r. na 133 miejsce w 2019 r. W szczególności Ukraińcy niezadowoleni są z poziomu wsparcia społecznego w kraju i poziomu PKB na mieszkańca. Według wskaźnika rozwoju społecznego, który służy do międzypaństwowego porównania i pomiaru poziomu życia, umiejętności czytania, edukacji i długowieczności Ukraina w latach 2014–2019 zajmowała odpowiednio 81 i 88 miejsce.

Tak więc, ogólne rzecz biorąc, rozwoju ukraińskich przedsiębiorstw nie można uznać za zaawansowany w porównaniu z innymi krajami, w szczególności europejskimi. Jedną z przyczyn tego stanu rzeczy jest brak stabilności i jasnych wytycznych funkcjonowania podmiotów gospodarczych.

---

² Ten ranking analizuje 80 wskaźników dla pełnego obrazu rozwoju innowacji, w tym poziom wykształcenia, sytuację polityczną i poziom rozwoju infrastruktury.

³ Ocena wolności gospodarczej uwzględnia 12 swobód – od prawa własności po wolność finansową.

⁴ Indeks ten został opracowany przez Instytut Ekonomii i Pokoju, kryteria oceny to poszanowanie praw człowieka, wojna, terroryzm, przemoc policyjna i eksport broni.

4. Zakończenie

Na Ukrainie istnieją bariery instytucjonalne, społeczne i ekonomiczne utrudniające szybki rozwój sektora przedsiębiorstw. Wśród nich należy wymienić niejasność i niestabilność systemu podatkowego, brak odpowiedniego wsparcia instytucji z otoczenia przedsiębiorstw, niedoskonałość mechanizmów finansowych i informacyjnych wspierających rozwój przedsiębiorczości i przedsiębiorstw, problemy na rynku pracy w wyniku odpływu wysokokwalifikowanych pracowników za granicę. Niemniej jako przesłanki rozwoju przedsiębiorstw ukraińskich można wskazać nie tylko bogate zasoby (ziemi, surowców), ale i jeszcze nie w pełni wykorzystany potencjał technologiczny, w tym oparty na innowacjach i kreatywności dobrze wykształconych kadr. Nie podlegające dyskusji jest to, że kluczem do szybkiego rozwoju przedsiębiorstw muszą być innowacje.

W artykule potwierdzono, że odpowiednim podejściem do oceny stopnia zaawansowania rozwoju przedsiębiorstw jest podejście holistyczne uwzględniające wskaźniki ekonomiczne, środowiskowe i społeczno-psychologiczne. Rolę pomocniczą w procesie oceny mogą pełnić rankingi tworzone przez różne organizacje międzynarodowe.

Literatura

1. *2020 Military Strength Ranking*, retrieved from: https://www.globalfirepower.com/country-military-strength-detail.asp?country_id=ukraine, [dostęp: 02.04.2020 r.].
2. *Bartlett & Ghoshal Model of International Strategy*, Retrieved from: <https://www.tutor2u.net/business/reference/bartlett-ghoshal-model-international-strategy>, [dostęp: 2.04.2020 r.].
3. C.A. Bartlett i S. Ghoshal (2002), *Managing across borders: The transnational solution*, Harvard Business Press, s. 483.
4. V.T. Denisov, O.V. Grishchenko, A.V. Slyusarev (2007), Денисов, В.Т., Грищенко, О.В., Слюсарев, А.В. Управление адаптивным развитием промышленных предприятий: монография. Донецк: НАН Украины, институт экономики промышленности, s. 276.
5. L.I. Efremov (1998), Ефремов, Л. И. Стратегия бизнеса. Концепции и методы планирования. М.: Финпресс, s. 334.
6. Global Food Security Index, retrieved from: <https://foodsecurityindex.eiu.com/Downloads>, [dostęp: 20.04.2020 r.].
7. Human Development Data (1990–2018), retrieved from: <http://hdr.undp.org/en/data>.
8. Yu.B. Ivanov (2004), Иванов, Ю. Б. Конкурентоспособность предприятия: оценка, диагностика, стратегия. Харьков: Изд-во ХНЭУ, s. 256.
9. R.N. Lera, A.A. Okhten, R.V. Prokopenko (2016), Лера, Р.Н., Охтен, А.А., Прокопенко, Р.В. Управление развитием промышленных предприятий в условиях неоиндустриализации:

- механизм, модели и методы: монография; НАН Украины, Ин-т экономики пром-сти. Киев, s. 162.
10. Т.І. Лепейко і А.М. Баланович (2016), Лепейко, Т.І. & Баланович, А.М. Комплексна оцінка рівня розвитку промислових підприємств. Проблеми економіки, 4, s. 136–143.
  11. І.О. Максименко (2009), Максименко, І.О. Деякі підходи до визначення рівня економічного розвитку підприємства. Культура народів Причорномор'я, 161, s. 126–128.
  12. V.F. Oberemchuk (2000), Оберемчук, В. Ф. Стратегія підприємства. Київ: МАУП, s. 128.
  13. Państwowy Urząd Statystyczny Ukrainy, <http://www.ukrstat.gov.ua>, [dostęp: 02.05.2020 r.].
  14. І. Підоричева (18 грудня 2015 року), Підоричева, І. Бачення України: від сировинного експорту до усвідомленої нової індустріалізації. Зеркало Недели, retrieved from: <https://dt.ua/promyshliennost/bachennya-ukrayini-vid-sirovinnogo-eksportu-do-usvidomlenoyi-novoyi-industrializaciyi-.html>, [dostęp: 02.03.2020 r.].
  15. V. Plyuta (1989), Плюта, В. Сравнительный многомерный анализ в экономических исследованиях. М.: Финансы и статистика, s. 175.
  16. О.А. Podsolonko (2003), Подсолонко, О.А. Менеджмент: теорія та практика. Київ: ЦУЛ, s. 370.
  17. V.S. Ponomarenko, E.N. Yastremskaya (2002), Пономаренко, В.С., Ястремская, Е.Н. Механизм управления предприятием: стратегический аспект. Харьков: Изд. ХГЭУ, s. 252.
  18. M.E. Porter (1989), *From competitive advantage to corporate strategy*, [w:] *Readings in strategic management*, Londyn: Palgrave, s. 234–255.
  19. V.Ju. Samulyak, R.V. Feshchur (2008), Самуляк, В.Ю., Фещур, Р.В. Оцінювання рівня розвитку підприємства. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Логістика», 633, s. 627–636.
  20. Ju.V. Sydorenko (2011), Сидоренко, Ю.В. Методологічні аспекти оцінки стійкого розвитку підприємств. Вісник економіки транспорту і промисловості, 33, s. 137–140.
  21. The heritage foundation: індекс економічної свободи, retrieved from: <https://ueff.org/uk/indeksy/75-indeks-ekonomichnoi-svobody-ukrainy>, [dostęp: 18.03.2020 r.].
  22. *Ukraina w rankingach: jak zmieniła się pozycja tego kraju w latach 2014-2019*, retrieved from: <https://www.slovovidilo.ua/2019/11/01/infografika/ekonomika/ukrayina-rejtynhax-yak-zminyuvavysya-pozycziyi-krayiny-2014-2019-rokax>, [dostęp: 12.03.2020 r.].
  23. Wielkość płacy minimalnej, <https://services.dtkk.ua/catalogues/indexes/2>, [dostęp: 12.03.2020 r.].